

СТАНОВИЩЕ

от доц. д-р *Марина Николова Колева*, Институт за изследване на изкуствата – БАН, член на научно жури, съгласно Заповед на Ректора на Софийски университет „Свети Климент Охридски“ № РД 38-461/ 26.07.2022 г.

по конкурс за заемане на академична длъжност „доцент“ в професионално направление 2.2. История и археология (Археология – Класическа археология), за нуждите на Исторически факултет, Софийски университет „Свети Климент Охридски“, обявен в ДВ, бр. 48 от 28.06.2022 г.

1. В обявения конкурс единствен кандидат е гл. ас. д-р **Иван Димитров Вълчев**, Катедра Археология, Исторически факултет, Софийски университет „Свети Климент Охридски“. Основание за участие му в конкурса е депозираната справка, че изпълнява минималните национални изисквания по чл. 2б от ЗРАСРБ.

В конкурса И. Вълчев участва с хабилитационен труд: *Култът към Юпитер в Долна Мизия през римската епоха*. София: УИ "Св. Климент Охридски", 2022. Участва и с още една монография със заглавие *Извънградските светилища в римската провинция Тракия (I–IV век)*. София: УИ "Св. Климент Охридски", 2015 и с 9 подбрани статии по приложен списък, всички публикувани след 2015 г.

2. Иван Вълчев придобива магистърска степен по Археология в Софийски университет „Свети Климент Охридски“ през 2007 г. През 2008-2011 г. е редовен докторат към Катедра Археология, ИФ, СУ „Свети Климент Охридски“, с дисертация на тема: *Извънградските светилища в римската провинция Тракия (I-IV в.)* (защитена през 2011 г.).

От 2013 г. Иван Вълчев е преподавател в Катедра Археология, ИФ, СУ „Свети Климент Охридски“, като води курсове в бакалавърска програма по Археология, по Етнология/Етнология и културна антропология и по Хебраистика. Освен това е заместник-ръководител на лятната теренна практика по Класическа археология в Кабиле от 2014 до 2017 г., и ръководител на същата след 2018 г. досега. Той е и научен ръководител на дипломни работи на успешно защитили магистри към Катедра Археология.

Иван Вълчев е дългогодишен участник в екипа за изследване на Кабиле, като в последните години е и ръководител на археологическите проучвания, от страна на СУ „Свети Климент Охридски“.

Иван Вълчев е част от състава на Асоциацията на българските археолози от 2015 г., а от 2021 г. е и член на Управителния съвет.

3. Представеният хабилитационен труд *Култът към Юпитер в Долна Мизия през римската епоха*, София, 2022, е първото монографично изследване на култа към върховния римски бог в българската научна литература. Състои се от въведение, пет глави, заключение, каталог, библиография, табла с илюстрации и резюме на английски език, общо 392 страници.

В книгата е изследван един римски по произход култ, към върховния римски бог Юпитер, но въведен и практикуван в провинциална римска среда. Спецификата на култа в Долна Мизия е потърсена, от една страна, чрез сравнение с класическите изяви на култа в Рим, а от друга – чрез проявите му в съседните провинции.

Паметниците от Долна Мизия са изследвани от различни гледни точки, във всяка следваща глава е представен нов поглед към тях, като така са допълнени и надградени вече достигнатите в предишните глави изводи.

В началото вниманието е концентрирано върху представата за бога в Долна Мизия – неговия художествен образ, функциите и епитети му.

В следващите части фокусът се променя и е отправен към средата, в която е практикуван култа. Изведени са важни наблюдения за ролята на армията в разпространяване на култа в провинциалната среда. Отбелязано е и съхраняването му там дори след оттеглянето на военните от съответните територии. Друга среда на почитане на божеството се открива в цивилните селища с техните храмове, светилища, олтари и статуи.

Бих искала да обърна внимание на извлечената и интерпретирана ценна информация за култа към водещия римски бог в селата в провинцията, за връзката му с императорския култ, за празниците в негова чест там. Паметниците от Долна Мизия предоставят рядката възможност да се погледне в религиозния свят на тези малки селски общности, които обикновено не оставят много свидетелства.

Накрая са изследвани отделните хора, посетителите на паметници на Юпитер, разгледани са по социални групи и са изведени данни за произхода им. Достигнато е до заключението, че 90 процента от тях са римски граждани или свързани с римската администрация, част или приобщени към римската култура.

Коментирана е и срещата на култа към римския Юпитер с местната среда и култура в провинцията. Отбелязано, че той не е особено популярен сред траките, които се появяват само в колективни посвещения. Открити са редки случаи за връзка с тракийските религиозни представи, като образите на Збелсурд, единичните примери за локални епитети и за смесване с иконографията на Тракийския конник.

Различна културна среда предоставят градовете по Черноморието. Паметници, произхождащи от тях, са споменати в текста и са изведени някои общи изводи. Изследването само щеше да спечели от по-голямо внимание върху тези градове, за да се открие спецификата им спрямо другите части на провинцията при срещата им с култа към основния римски бог.

В труда са направени заключения, че култът към Юпитер в Долна Мизия е средство за демонстриране на лоялността на хората към римската държава, към владетелите ѝ, като в същото време показва приобщеност към римската култура и вярвания.

Изследването представя история на култа към Юпитер в Долна Мизия, проследена от първите появи на изображенията на бога през I в., през разцвета му при Антонините и Северите, спорадичните прояви през втората половина на III в. и Тетрархията, до края му при управлението на император Константин. Разгледани са официалните и политически аспекти на култа и свързването му с почитането на римските императори, но също така и частният му аспект, в живота и дома на отделните хора.

Монографията е задълбочен и приносен научен труд, който, чрез изследването на култа към Юпитер в Долна Мизия, увеличава нашето познание не само за вярванията на хората в провинцията, но и за отношението им към римската държава и за възприемането на римската култура.

4. Втората монография, с която Иван Вълчев участва в конкурса, е със заглавие *Извънградските светилища в римската провинция Тракия (I–IV век)*, София, 2015, 416 с. Тя е публикувана въз основа на защитен дисертационен труд и е посветена на изследване на споменатите култови обекти в провинция Тракия. Монографията е приносен текст, оценен от българските и чуждестранните колеги и чрез честото цитиране на труда.

Иван Вълчев участва в конкурса с още девет публикации в периодични издания и сборници, отпечатани след 2015 г. Две от публикациите са в реферирани и индексирани в Web of Science издания (Приложение 3 и 4). Тук бих искала да спомена, че и двете, макар и отчетени като статии, покриват изискванията за „студия“ съгласно § 1, т. 12 от Допълнителните разпоредби на ЗРАСРБ.

Останалите статии също са отпечатани в престижни научни издания, повечето на СУ „Свети Климент Охридски“, но също така на НАИМ-БАН и на Института за балканистика с Център по тракология „Проф. Александър Фол“ – БАН.

Всички студии и статии отразяват дългогодишния научен интерес на Иван Вълчев към религиозния живот в тракийските земи. Част от тях са по темата на хабилитационния труд (Приложение 3 и 4). Тук бих искала да отбележа текста *Култът към Юпитер в долнодунавските провинции по времето на Тетрархията*. – Българско е-Списание за Археология, 11, 2021, кн. 1, 103-120 (Приложение 4). Той разширява и допълва частта за Тетрархията в монографията посветена на Юпитер, като поставя паметниците от Долна Мизия в широкия контекст на тези от империята.

Сред другите текстове си заслужава да се отбележи обобщаващата и приносна статия за употребата на монетите в светилищата на Римска Тракия (Приложение 7).

В част от публикациите е изследван краят на езическите култове, храмове и светилища в късноримската епоха (Приложение 4, 5 и 6). Това е тема, която явно предизвиква научния интерес на Иван Вълчев, и тези текстове, според мен, могат да прераснат в следващо монографично изследване на автора, посветено на религиозния живот в Тракия.

Приложени са и статии, чрез които са въведени в научно обращение нови паметници, открити при археологически проучвания, ръководени или с участието на И. Вълчев (Приложение 8 и 11).

Повечето публикации, включени в списъка за участие в конкурса, са на български език, и само една е на английски език. Тук ще си позволя да спомена, че в пълния списък с публикациите на кандидата, са посочени пет статии под печат (едната в съавторство), като всички те са на английски език. Голяма част от тях са с предстоящо публикуване в томове от международни научни форуми и отпечатването им несъмнено ще разшири обхвата на познаване и на цитиране на публикациите на И. Вълчев.

Забелязани са 20 цитирания на трудовете на кандидата, открити в български и чуждестранни научни издания. Тук отбелязвам рецензията на М. Оперман за монографията *Извънградските светилища в римската провинция Тракия (I–IV век)*, публикувана в *Archaeologia Bulgarica*, XX, 2, 2016, 95-102. Една голяма част от цитиранията са на същия труд на Иван Вълчев, но и някои от другите публикации също са предизвикали вниманието на учените.

Иван Вълчев е автор на две монографии и серия от други публикации с несъмнени научни приноси. Всички те бележат трайния му интерес към изследването на Тракия в римския и късноримския период. Иван Вълчев е познат с трудовете си в научната общност, като е публикуван и цитиран в престижни научни издания. Накрая ще добавя, че той е коректен учен и в текстовете му не се забелязват елементи на плагиатство.

5. Публикациите представят Иван Вълчев като задълбочен изследовател на Античността. Данните за участието му в редакционни колегии на специализирани научни издания в областта на археологията, научни проекти, посветени на историята на Древна Тракия и в теренни археологически проучвания, потвърждават неговия опит и възможности.

Иван Вълчев отговаря на изискванията към кандидатите за заемане на академичната длъжност „доцент“ съгласно чл. 24, ал. 1 от ЗРАСРБ.

В заключение, като се имат предвид професионалните и личните качества на кандидата, убедено гласувам положително за избора на гл. ас. д-р **Иван Димитров Вълчев** на академичната длъжност „**доцент**“.

София
2.11. 2022 г.

доц. д-р Марина Колева